

LAUSUNTO

Helsinki 10.11.2025

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

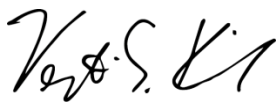
Viite: HE 112/2025 vp

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle yleistukea koskevaksi lainsäädännöksi

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on lähes 250 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäsenenä yli 70 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja: erityisasiantuntija Anna Järvinen, anna.jarvinen@soste.fi, p. 050 586 5677

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health

www.soste.fi

SOSTE kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ja tulla kuulluksi otsikossa mainitusta hallituksen esityksestä.

Tiivistelmä SOSTEn kannasta:

- Esitetty yleistuen taso on liian matala. Taso tulee asettaa riittäväksi ja indeksikorotukset on tehtävä normaalisti vuosittain. Yleistukeen tulee sisällyttää lapsikorotus tai muu vastaava elementti, joka huomioi hoiva- ja elatusvastuut.
- Osittaisen yleistuen taso on riittämätön. Esitetty vanhempien tulorajojen korotus on kannatettava.
- Tarveharkinnan kiristyminen lapsiperheillä ja yli 55-vuotiailla ei ole kannatettavaa. Omaishoidon tukea ja perhehoitajan palkkioita ei tulisi tarveharkinnassa huomioida tulona.
- 21 viikon odotusajasta tulee luopua.
- Työvoimapolitiittisten edellytysten arvioinnissa on huomioitava hakijan perhetilanne. Tosiasiallisesti työkyvyttömiä työttömien asemaa on parannettava.
- Työttömyyden pitkittyessä tehostettu aktivointijakso on kannatettava. Työnhakukeskustelut tulee järjestää aina työnhakijan kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla.

Esityksen mukainen yleistuki yhdistää työttömän peruspäivärahan ja työmarkkinatuen. Osalle nykyiseen peruspäivärahaan oikeutetuista tämä tarkoittaa tiukennuksia saamisehtoihin. Suurimmalla osalla työttömistä etuus ei muutu. Esityksessä kerrotaan, että yhteensä noin 5000 työttömällä etuus pienentyy. Keskimäärin etuus pienenee 1166 euroa vuositasolla. Vastaavasti arviolta 2662 henkilöllä työttömyysetuus kasvaa, keskimäärin 617 euroa vuodessa. Etuuden pienentymiset kohdistuvat henkilöihin, joilla on muita tuloja.

Yleistuen taso on liian matala

Esitykseen mukaan yleistuen taso määrittäisi nykyiselle työttömän perusturvan tasolle. Taso ei ole riittävä. Perusturvan riittävyyden väliarvioinnissa (2025) todetaan, että perusturvan riittävyys on heikentynyt useimmissa elämäntilanteissa sosiaaliturvaetuuksien leikkausten takia. Tulot ovat pienentyneet kaikilla perusturvaetuutta saavilla talouksilla lukuun ottamatta eläkkeensaajia. Perusturvaetuuksia saavien tulot eivät riitä kattamaan viitebudjettien mukaisia menoja. Eniten tulot ovat pienentyneet niissä työmarkkinatukea tai työttömän peruspäivärahaa saavissa kotitalouksissa, joissa asuu lapsia. Tähän on vaikuttanut indeksijäädytysten ja asumistuen leikkausten lisäksi työttömyysturvan lapsikorotusten poisto.

Yleistuen taso tulee asettaa riittäväksi ja indeksikorotukset on tehtävä normaalisti vuosittain. Yleistukeen tulee myös sisällyttää lapsikorotus tai muu vastaava elementti, joka huomioi hoiva- ja elatusvastuut.

SOSTE on laskenut, että indeksikorotusten, lapsikorotusten ja suojaosien palauttaminen maksaisi vuositasolla noin 255 miljoonaa. Tällä muutoksella pienituloisia ihmisiä olisi vuonna 2026 noin 19 200 vähemmän ja vuonna 2027 noin 21 200 vähemmän verrattuna tilanteeseen, jossa tehdyt leikkaukset pysyvät voimassa. Lisätietoa: <https://www.soste.fi/uutiset/soste-selvitti-koyhyys-voidaan-kaantaa-suomessa-laskuun-nailla-toimilla-koyhien-maara-vahenisi-21-000lla-jo-vuoteen-2027-mennessa/>

Osittaisen yleistuen taso on riittämätön

Yleistuki maksettaisiin osittaisena henkilölle, joka asuu vanhempiensa taloudessa eikä ole täyttänyt työssäoloehdotusta. Esitetty vanhempien tulorajojen korotus on kannatettava, mutta esitetty osittaisen yleistuen taso on riittämätön. Se määrittäisi samalle tasolle osittaisen työmarkkinatuen kanssa. Osittaisen työmarkkinatuen vähimmäismäärää laskettiin vuoden 2025 alusta 50 prosentista 35 prosenttiin tuen saajalle muuten maksettavasta työmarkkinatuesta. Tämä tarkoittaa vain noin 280 euroa kuukaudessa. Taso on aivan liian matala ja lisää riskiä toimeentulo-ongelmille.

Vuonna 2024 voimaan tullut työssäoloehdon muutos pienentää työssäoloehdon täyttäneiden määrää, mikä todennäköisesti kasvattaa osittaisen työttömyysetuuden saajien määrää. Vaikutuksen oletetaan näkyvän viiveellä.

Tarveharkinta kiristyy erityisesti lapsiperheillä ja yli 55-vuotiailla

Yleistukeen ehdotetaan myös työmarkkinatuen kaltaista tarveharkintaa, mutta niin, että työmarkkinatuessa nyt olevia tarveharkinnan poikkeussääntöjä ehdotetaan poistettavaksi. Lasten keventävä vaikutus tarveharkinnan tulorajaan poistetaan. Myös 55-vuotta täyttäneiden tarveharkinnan poikkeussääntö ehdotetaan poistettavaksi. Vaikka esityksessä arvioidaan tarveharkinnan tulorajan ylittävän kohtuullisen pienellä ryhmällä, noin 2700 henkilöllä, ei ole perusteltua, että muutokset kohdistuvat erityisesti lapsiperheisiin ja iäkkäisiin työttömiin, joiden tiedetään kohtaavan ikäsyrrintää työmarkkinoilla.

Tarveharkintaan vaikuttavat myös omaishoidon tuki ja perhehoitajan palkkiot. Näitä tukia ei tarveharkinnassa tulisi huomioida tulona, mukaan lukien sijaisomaishoitajan palkkio. Tällä hetkellä tarveharkinta on osasy siihen, että työtön omaishoitaja ei tee läheisen hoitotilanteesta omaishoidon sopimusta, vaikka moni pystyisi yhdistämään omaishoidon ja työn haun. Tästä seuraa helposti uupumusta, kun hoitaja jää ilman sopimusomaishoitajille kuuluvaa palveluita ja tukea.

Etuudensaajien yhdenvertaisuus lisäksi tarveharkinnan poikkeussääntöjen poistamista perustellaan sääntelyn ja toimeenpanon yksinkertaistamisella. Se mikä näyttäytyy monimukaisena järjestelmän näkökulmasta, ei välttämättä ole sitä asiakkaan näkökulmasta. Etuuden saajien näkökulmasta monimutkaisuus saattaa pikemminkin lisääntyä, jos he ensisijaisten etuuksien tiukennusten vuoksi joutuvat hakemaan täydennystä etuuteensa toimeentulotuesta.

21 viikon odotusajasta tulisi luopua

Yleistuen hakijalle asetetaan 21 viikon odotusaika, jos hänellä ei ole peruskoulun tai lukion jälkeistä tutkintoon johtavaa, ammatillista valmiuksia antavaa koulutusta. Suuri osa odotusajan saavista on nuoria. Odotusaika koskee myös niitä henkilöitä, jotka ovat hakeneet koulutukseen, mutta eivät ole tulleet valituiksi. Odotusajan keskeisenä tavoitteena on tehostaa ammatilliseen koulutukseen hakeutumista, mutta esityksessä ei arvioida, onko se toiminut toivotulla tavalla.

Jo vuonna 2015 toimeentulotuen uudistamista selvittänyt työryhmä ehdotti odotusajasta luopumista kokonaan. Työryhmän loppuraportissa tätä perusteltiin sillä, että viimesijaisen

perustoimeentulotuen tarjoaminen välittömästi yleissivistävän koulun päättäneelle nuorelle ilman, että hän on vielä edes pyrkinyt työmarkkinoille tai koulutukseen, voi tuntua nuoresta byrokraattiselta ja ristiriitaiselta, ja menettely voi passivoida nuorta. Kun nuori ei saa työmarkkinatukea, hän putoaa usein toimeentulotuen asiakkaaksi ja uhkaa jäädä ilman häntä aktivoivia palveluja. Jos toimeentulotuen tarvetta halutaan vähentää, kannattaisi odotusaikaa lyhentää tai luopua siitä, ei tuoda uusia tuensaajia sen piiriin.

Työvoimapolitiittisten edellytysten arvioinnissa huomioitava hakijan perhetilanne

Perhetilanne tulee huomioida ja mahdollistaa yleistuen saaminen, vaikka hakija ei kykenisi kokoaikaiseen työhön. Perhetilanne, kuten yksinhuoltajuus, vuoroasuvan lapsen asumisjärjestelyt, perheenjäsenen sairaus tai vamma tai lastenhoitopalveluiden puutteet, voi vaikuttaa merkittävästi siihen, millaista työtä vanhempi voi ottaa vastaan. Osassa pienten lasten yksinhuoltajien tai esimerkiksi erityislasten perheissä osa-aikainen työ voi olla ainoa keino yhdistää palkkatyö ja hoiva. Osa-aikatyötä tekemällä moni yksinhuoltaja pysyy kiinni työelämässä ja lasten kasvaessa hän voi siirtyä kokopäivätyöhön. Myös sopimusomaishoitajalla tulisi olla mahdollisuus saada yleistukea, vaikka hän hakisi osa-aikatöitä.

Työttömyysturvan varassa on myös nk. tosiasiallisesti työkyvyttömiä työttömiä, joiden työ- ja toimintakyky on heikko. Heille työnhakuvelvoitteiden täyttäminen on haastavaa. Hallitusohjelmaan on kirjattu, että yleistuen kehittämisen yhteydessä kiinnitetään erityistä huomiota riittävän toimeentulon ja palveluiden turvaamiseen niille, jotka ovat tosiasiallisesti työkyvyttömiä esimerkiksi sairauksien vuoksi. Tämän tavoitteen toteutumiseksi pitäisi tehdä konkreettisia toimia. Nyt päinvastoin työttömyysturvan seuraamusjärjestelmää sekä toimeentulotuen perusosan alentamista ollaan kiristämässä.

SOSTE on huolissaan työttömyysturvan seuraamusjärjestelmän portaittaisuuden supistamisesta. Muistutuskäytännöstä luopuminen voi heikentää työttömien asemaa ja lisätä karensseja. Muutos aiheuttaa työttömissä epävarmuutta ja pelkoa siitä, että jos ei monimutkaisessa järjestelmässä osaa aina toimia oikein, tulee tahattomasta virheestä heti sanktio.

Työttömyyden pitkittyessä tehostettu aktivointijakso on kannatettava

SOSTE kannattaa esitystä työttömyyden pitkittyessä järjestettävistä työnhakukeskusteluiden ja täydentävien työnhakukeskusteluiden jaksosta. On myönteistä, että palveluita suunnataan pitkään työttöminä olleille.

Esityksen mukaan nämä hakukeskustelut tulisi järjestää työvoimaviranomaisen toimipisteessä tai muussa asiointipisteessä, ellei muu tapa asioida henkilökohtaisesti ole tarkoituksenmukaisempi painavasta syystä. Lähtökohtaisesti kasvokkainen kohtaaminen on kannatettavaa, mutta esimerkiksi poikkeuksellisen pitkän asiointimatkan vuoksi tämä ei saa koitua työnhakijalle kohtuuttomaksi järjestää. Työnhakukeskustelut tulisi järjestää aina työnhakijan kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla.

Asiakastapaamisten sisältöjen määrittely tukee työnhakijoiden yhdenvertaisuutta, palveluiden laatua sekä vaikuttavuuden seurantaa. Sisällön tulee perustua aidosti työnhakijan tarpeeseen.

Palvelutarpeen selvittämiseksi työnhakija tulee ohjata työkyvyn tutkimuksiin ja arviointeihin sekä muihin asiantuntija-arviointeihin heti tarpeen ilmetessä tai viimeistään kolmen kuukauden kuluttua työttömyyden alkamisesta. On kannatettavaa, että työnhakukeskusteluissa varmistetaan, että työttömän palvelutarpeen arvioimiseksi on arvioitu työnhakijan työnhakuun ja työllistymiseen vaikuttavat työ- ja toimintakyky ja elämänhallinnan ongelmat ja, että työnhakija on ohjattu tai ohjataan hänen palvelutarpeensa mukaiseen palveluun. Mikäli työnhakijaa ei voida ohjata mihinkään palveluun, tulee täydentävien työnhakukeskusteluiden sisällössä kiinnittää erityistä huomiota valmennukselliseen lähestymistapaan. Työhaun tukeminen ei saa jäädä pelkästään työnhakuvelvollisuuden täyttämisen seurannaksi.

Esityksen mukaan ehdotettua yleistuen saajan aktivointijakso-sääntelyä ei sovellettaisi henkilöihin, jotka ovat syntyneet ennen vuotta 1965 ja ovat saaneet vähintään 1000 päivää työmarkkinatukea ennen lain voimaantuloa. Heille työnhakukeskusteluja ei tarvitsisi järjestää ensisijaisesti kasvokkain, vaan tapaamisten toteutustapa on työvoimaviranomaisten itse määriteltävissä. Myöskään työnhakukeskustelujen sisältö ei kyseisen kohderyhmän kohdalla noudattaisi yleistuen aktivointijakson yhteydessä esitettyä työnhakukeskustelujen sisältöä. Ehdotus antaa kuvan, että näiden henkilöiden kohdalla hallitus olisi luovuttamassa työllistymisen mahdollisuuksista. Tämä on ristiriitaista työurien pidentämisen tavoitteen kanssa ja tuskin tarkoituksenmukaista.

Nykyinen työvoimapalveluiden järjestämisen rahoitusmalli ei kannusta kuntia järjestämään palveluita pitkään työttöminä olleille. Jotta työnhakijat voidaan ohjata palveluihin, on palveluiden järjestämiseksi varmistettava tarvittavat resurssit.

Yleistuen kehittäminen jatkossa

Yleistuen seuraavassa vaiheessa on tarkoitus yhdistää yleistukeen muita perusturvaetuksia. Jatkossa myös asumisen tukia on suunniteltu sisällytettäväksi yleistukeen, mahdollisesti myös osia nykyisestä toimeentulotuesta. SOSTE pitää tärkeänä, että näin suuria uudistuksia suunnitellaan huolellisesti ja niiden vaikutuksia arvioidaan perusteellisesti jo ennakolta. Liian nopealla valmistelulla on riskinä toimeenpanon ongelmat, joista joutuvat kärsimään pienituloiset, etuuksien varassa olevat ihmiset. Iso-Britannian kokemuksista Universal Credit -etuudesta ja sen toimeenpanosta kannattaa ottaa oppia Suomessakin.

Ihmisten elämä on monimutkaista ja etuusjärjestelmän yksinkertaisuuden liian suoraviivainen tavoittelemisen voi olla ongelmallista. Monimutkainen järjestelmä on myös osoitus pitkälle kehittyneestä järjestelmästä, jossa koetetaan ottaa huomioon ihmisten moninaiset tarpeet. Oleellista olisikin karsia vain sellainen päällekkäisyys ja monimutkaisuus, jolle ei ole perusteita. Muuten tulisi keskittyä kehittämään järjestelmää asiakkaan näkökulmasta mahdollisemman selkeäksi, vaikka taustalla saattaisi edelleen olla monimutkaista lainsäädäntöä ja toimeenpanoprosesseja. Tässä oleellista olisi kehittää yhden hakemuksen mallia. Se on mahdollisuus selkeyttää järjestelmää asiakkaiden näkökulmasta. Malli tulisi laajentaa asteittain koskemaan laajasti Kelan etuuksia.